

# Dokument o profesi konzervátora-restaurátora AMG

*vytvořený pracovní skupinou Komise konzervátorů-restaurátorů  
Asociace muzeí a galerií České republiky*

*Struktura a hlavní linie tohoto dokumentu byly přijaty členy Komise konzervátorů-restaurátorů AMG na plenárním zasedání 4. září 2007 ve Znojmě. Text prošel dílčí korekturou na počátku roku 2010, při které byla změněna hlavní struktura. Z toho důvodu byl aktualizovaný text předložen k projednání a přijetí plenárnímu zasedání Komise konzervátorů-restaurátorů AMG, které se uskutečnilo dne 7. září 2010 v Uberském Hradišti.*

## Důvodová zpráva

Smyslem tohoto dokumentu je stanovit základní cíle, zásady a požadavky na profesi konzervátora-restaurátora a jeho roli při ochraně kulturního dědictví v muzeích a galeriích České republiky.<sup>1</sup>

*Muzea jsou povinována společností uchováním kulturního dědictví s důrazem na zachování maximální komplexní hodnoty každého muzejního sbírkového předmětu.*

Tento dokument byl vytvořen na podporu a obranu specificky muzejního přístupu k ochraně předmětů kulturního dědictví. Tento přístup spočívá především v uplatňování preventivní konzervace, která umožňuje průběžnou a efektivní ochranu komplexní hodnoty muzejních sbírkových předmětů. Pokud to ale okolnosti vyžadují, uplatňují se metody sanační konzervace či restaurování. Nezbytnou součástí tohoto systému jsou kvalifikovaní muzejní konzervátoři-restaurátoři, jejichž hlavní povinností je ochrana sbírek. Konzervátor-restaurátor má právo vykonávat svou činnost bez omezení profesní svobody a nezávislosti v rámci právního řádu České republiky a Evropské unie.

V českých zemích dosud nebyla profese konzervátora-restaurátora pracujícího s muzejními sbírkami jasně definována, proto je nutné v zájmu této profese přesně určit obor působnosti konzervátora-restaurátora, stanovit požadavky na náplň a rozsah jeho vzdělání, a vymezit ho vůči jiným profesím.

Dokument je deklarací profesních zásad Komise KR AMG pro domácí i zahraniční partnery. Zanedbání principů tohoto dokumentu se neslučuje s profesionálním přístupem k oboru a poškozuje ho. Asociace muzeí a galerií České republiky provádí prostřednictvím Komise KR dohled nad dodržováním Dokumentu o profesi konzervátora-restaurátora AMG u svých členů.

Předkládaný dokument vznikl na základě rozsáhlé diskuse a s využitím následujících materiálů:

Profesní kodex konzervátora-restaurátora ICOM-CC (1986), ICOM Code of Ethics for Museums (2004), Dokument z Vantaa (2000), Victoria & Albert Museum Conservation Department Ethics Checklist (1994, 2004), E.C.C.O. Professional Guidelines I-III (2002-2004), AIC Code of Ethics and Guidelines for Practice (1994), ICOM-CC Resolution on Terminology for Conservation (2008), Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/36/ES o uznávání odborných kvalifikací.<sup>2</sup>

<sup>1</sup> Tento dokument je závazný pro všechny členy AMG ode dne schválení sněmem této organizace.

<sup>2</sup> Viz Použité zdroje

## Preambule

*Asociace muzeí a galerií České republiky,*

*vědoma si nezbytnosti zajistit účinnou ochranu komplexní hodnoty muzejních sbírkových předmětů a v této souvislosti významu nezávislého, kvalifikovaného a osobně odpovědného výkonu profese konzervátora-restaurátora,*

vydává

t e n t o

### DOKUMENT O PROFESI KONZERVÁTORA-RESTAURÁTORA ASOCIACE MUZEÍ A GALERIÍ ČESKÉ REPUBLIKY

## 1. Vymezení profese konzervátora-restaurátora

### Činnost konzervátora-restaurátora

1.1 *Konzervátoři-restaurátoři se podílí na všech činnostech muzea, které se týkají ochrany muzejních sbírkových předmětů. Měli by se podílet na rozhodování o podmínkách, za jakých budou sbírky deponovány, prezentovány, transportovány nebo studovány, protože zachování dobrého fyzického stavu předmětů je základní podmínkou všech těchto činností.*

1.2 *Konzervátor-restaurátor se při výkonu profese řídí standardními vědeckými postupy, kterými jsou výzkum pramenů, analýza, interpretace a syntéza. Tento přístup umožňuje nejefektivněji poznat význam muzejního sbírkového předmětu, získat tak nové vědecké poznatky a uchovat jej pro budoucnost.*

1.3 *Činnost konzervátora-restaurátora se skládá z průzkumu, preventivní konzervace, sanační konzervace a restaurování předmětů kulturního dědictví. Tyto činnosti se souborně označují jako zásahy.*

1.4 *Každý zásah musí být dokumentován písemnými a obrazovými záznamy a trvale uložen, nejen pro možnost dalších budoucích zásahů, ale i jako podklad pro průběžnou revizi všech učiněných kroků.*

1.5 *Průzkum je úvodní krok, který napomáhá získat veškeré dostupné informace o předmětu kulturního dědictví s využitím metod humanitních i přírodních věd. Při průzkumu jsou zjišťovány především informace vztahující se ke vzniku, používání a současnému stavu předmětu. Průzkum stanovuje strukturu, materiál a způsob vzniku muzejního sbírkového předmětu, rozsah a příčiny jeho degradace, změn, nánosů a ztrát a všechna tato zjištění musí být dokumentována. Průzkum je prováděn na základě interdisciplinárního přístupu, který je podmíněn spoluprací s dalšími kolegy. Průzkum významně přispívá k objasnění a stanovení komplexní hodnoty předmětu.*

1.6 *Konzervátor-restaurátor musí být schopen vyhodnotit výsledky průzkumu a na jejich základě navrhnout vhodný postup.*

1.7 *Preventivní konzervace je soubor nepřímých opatření vedoucích k ochraně předmětů kulturního dědictví systematickou kontrolou a případnou úpravou prostředí tak, aby předměty setrvaly v pokud možno nezměněném stavu. Z těchto důvodů by měla být upřednostňována, nicméně pokud to stav předmětu vyžaduje, je přistupováno k metodám sanační konzervace nebo restaurování.*

1.8 *Sanační konzervace* spočívá v ochraně *předmětu kulturního dědictví* pomocí systému přímých *zásahů* s cílem stabilizovat jeho současný fyzický stav při maximálním úsilí o nenarušení *komplexní hodnoty* předmětu.

1.9 *Restaurování* je činnost, která interpretuje *celistvost-integritu předmětu kulturního dědictví* na určitém známém stupni jeho historického vývoje. Hlavním důvodem je dosažení srozumitelnosti předmětu. V určité míře tak dochází k obnově estetické, technické, hudební aj. funkčnosti-účinnosti předmětu. *Restaurování* zahrnuje nejen doplňování chybějících či silně poškozených prvků, ale také odstranění těch prvků, které srozumitelnost nebo funkčnost-účinnost předmětu omezují.

### **Odlišnost od příbuzných oborů**

1.10 Základním kritériem pro odlišení profese *konzervátora-restaurátora* od vědních oborů, výtvarných činností a řemesel je, že nevěnuje většinu své pozornosti širokému poznání přírody či společenské reality, ani svou činností nevytváří nové předměty.

1.11 Přestože právo provádět sanační konzervování nebo restaurování má pouze *konzervátor-restaurátor*, tak i ostatní obory přispívají svými poznatky při ochraně *předmětů kulturního dědictví*.

## **2. Vzdělání konzervátora-restaurátora**

2.1 Kvalifikovaný *konzervátor-restaurátor* by měl být absolventem odpovídajícího magisterského studia na škole univerzitního typu (nebo uznaného ekvivalentu v návaznosti na směrnice EU o uznávání odborných kvalifikací<sup>3</sup>).

2.2 Podstatnou součástí každého vzdělávacího programu je odborná praxe.

2.3 Teoretická, ale i praktická výuka se musí řídit vědeckou metodikou, která vede k rozvoji schopností řešit problémy zásahu systematickým přístupem, užitím výzkumu a kritickou interpretací výsledků.

2.4 Praktická část vzdělání musí zahrnovat *zásahy*, zohledňující všechny teoretické, metodické a etické aspekty *konzervace a restaurování*.

2.5 Od počátku vzdělávání musí být studenti vedeni k pochopení skutečnosti, že každý *předmět kulturního dědictví* je jedinečný. Studium a vědecká příprava *konzervátora-restaurátora* by měla zahrnovat následující oblasti:

- etické principy *konzervace a restaurování*
- historie *konzervace a restaurování*
- společenské vědy (muzeologie, historické vědy, dějiny hmotné kultury, dějiny umění, archeologie, etnologie, filozofie a jejich aplikace)
- přírodní vědy (chemie, fyzika, biologie a jejich aplikace)
- historie materiálů a technik, technologií a výrobních procesů včetně výtvarných
- identifikace a studium degradačních procesů
- metody dokumentace
- metodika vědeckého výzkumu
- *přízkum* a jeho interpretace
- teorie, metody, techniky a materiály *preventivní konzervace*
- teorie, metody, techniky a materiály *sanační konzervace a restaurování*
- reprodukční techniky a výroba kopií
- právní problematika (profesní předpisy, legislativa týkající se kulturního dědictví, pojištění, obchodní a daňové právo atd.)
- management
- bezpečnost a ochrana zdraví při práci, ochrana životního prostředí

---

<sup>3</sup> *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/36/ES ze dne 7. září 2005 o uznávání odborných kvalifikací (2005)*. – uok.msmt.cz/uok\_doc/cz/Smernice\_2005-36-ES.pdf

### 3. Etický kodex

3.1 *Konzervátor-restaurátor* musí přistupovat ke každému *předmětu kulturního dědictví* podle zásad etického kodexu.

3.2 *Konzervátor-restaurátor* musí respektovat *komplexní hodnotu předmětu kulturního dědictví* svěřeného do jeho péče.

3.3 *Konzervátor-restaurátor* má právo vykonávat profesi bez omezení své svobody a nezávislosti ve smyslu tohoto Etického kodexu. *Konzervátor-restaurátor* má právo odmítnout jakýkoliv požadovaný *zásah*, o kterém se domnívá, že je v rozporu s tímto kodexem.

3.4 *Konzervátor-restaurátor* se musí snažit o rozšiřování svých znalostí a dovedností, aby stále zvyšoval kvalitu své práce.

3.5 *Konzervátor-restaurátor* pracuje přímo s *předměty kulturního dědictví* a je osobně zodpovědný vlastníkově či správci a společnosti.

3.6 *Konzervátor-restaurátor* má právo na všechny důležité informace, které by mu mohly pomoci při vlastním *zásahu*. Ty mu poskytne vlastník či správce předmětu.

3.7 Vůči vlastníkově či správci *předmětu kulturního dědictví* má *konzervátor-restaurátor* povinnost předložit mu všechny možnosti a obhájit zvolený postup navrhovaného *zásahu*

3.8 *Konzervátor-restaurátor* nesmí zatajovat informace důležité pro pochopení *zásahu*.

3.9 V rámci rozhodovacího procesu při navrhování *zásahu* nesmí *konzervátor-restaurátor* opomenout všechny nástroje *preventivní konzervace*.

3.10 Pokud by *sanační konzervace* nebo *restaurování* mohly poškodit *autenticitu předmětu kulturního dědictví* do té míry, že hrozí devalvace jeho *komplexní hodnoty*, je *konzervátor-restaurátor* povinen odstoupit od tohoto *zásahu* a doporučit vlastníkově či správci předmětu vhodné opatření *preventivní konzervace* nebo vyhotovení kopie.

3.11 *Konzervátor-restaurátor* by měl používat takové postupy, přístroje a látky, které dle současného stavu vědění nejméně poškozují *předmět kulturního dědictví*. Vlastní *zásah* a použitý materiál by měly co nejméně omezit jakýkoliv budoucí *zásah*. Nově použitý materiál by měl být snadno a kompletně odstranitelný.

3.12 *Konzervátor-restaurátor* může z *předmětu kulturního dědictví* odstranit část materiálu pouze z důvodu zlepšení srozumitelnosti či ochrany předmětu. Odstraněné části musí být dokumentovány, a pokud to jejich stav vyžaduje *konzervovány* a uloženy s předmětem.

3.13 *Konzervátor-restaurátor* musí usilovat o maximální srozumitelnost a trvanlivost dokumentace, která zůstává jeho duševním vlastnictvím jako autora práce. V dokumentaci musí být uvedeni všichni *kolegové*, kteří se podíleli na *zásazích*. Dokumentace musí být zpřístupněna *zájmovaným osobám* a musí být poskytnuta vlastníkově či správci předmětu.

3.14 *Konzervátor-restaurátor* nesmí vydávat za výsledky své práce činnost jiné osoby, ať už se jedná o samotné *zásahy*, či publikační výstupy.

3.15 *Konzervátor-restaurátor* je vázán profesní mlčenlivostí jen v případě informací, které by mohly ohrozit bezpečnost *předmětu kulturního dědictví*. V žádném případě nesmí zamlčet nezvratně podložené pochybení své či jiných *kolegů*.

3.16 *Konzervátor-restaurátor* musí být jmenovitě uváděn jako spoluautor při prezentaci *předmětů kulturního dědictví* a zveřejňování výsledků jejich studia.

3.17 *Konzervátor-restaurátor* má povinnost poskytnout veškerou možnou pomoc při záchraně *předmětů kulturního dědictví* v krizových situacích.

3.18 *Konzervátor-restaurátor* nesmí podporovat nelegální nakládání s kulturním dědictvím, naopak má povinnost jej oznámit příslušným úřadům.

3.19 *Konzervace* a *restaurování* je interdisciplinární obor, proto je spolupráce s odborníky z jiných oborů i z řad *konzervátorů-restaurátorů*, velmi důležitá.

3.20 *Konzervátor-restaurátor* musí přispívat k rozvoji profese sdílením svých zkušeností a získaných informací, nejlépe formou publikování dosažených výsledků a vzděláváním studentů a praktikantů.

#### 4. Jak vést zásah?

4.1 *Konzervátor-restaurátor* musí být na základě nabytého vzdělání a zkušeností schopen kvalifikovaně zodpovědět následující otázky a postupovat dle shromážděných informací:<sup>4</sup>

- a) *Proč je třeba provést zásah?*
- b) *Získal jsem a vyhodnotil všechny použitelné informace?*
- c) *Konzultoval jsem zásah s kolegy?*
- d) *Vzal jsem v úvahu a vyhodnotil všechny faktory přispívající k identitě a komplexní hodnotě předmětu kulturního dědictví?*
- e) *Jaké mám možnosti zásahu pro dosažení uspokojivého výsledku při minimální intervenci do předmětu kulturního dědictví?*
- f) *Jaký dopad bude mít můj zásah na zachování faktorů přispívající k identitě a komplexní hodnotě předmětu kulturního dědictví?*
- g) *Mám dostatek informací a schopností k navržení zásahu a jeho realizaci?*
- h) *Jaké výhody a nevýhody skýtají jednotlivé kroky zásahu a jak je budu vyhodnocovat v jeho průběhu?*
- i) *Je možné namísto intervence do předmětu kulturního dědictví upravit režim užívání či okolní prostředí?*
- j) *Je zamýšlený zásah tím nejlepším využitím zdrojů (čas, lidé, vybavení, peníze a materiály) a je obhajitelný?*
- k) *Je třeba přizpůsobit zavedené postupy zásahu nebo je nutné vyvinout nové?*
- l) *Jak můj zásah ovlivní všechny případné budoucí zásahy?*
- m) *Zohlednil jsem budoucí užití a umístění předmětu kulturního dědictví a učinil jsem podle toho příslušná doporučení?*
- n) *Budou všechny mé zásahy plně dokumentovány v souladu s akceptovanými standardy?*
- o) *Budou informace vyplývající z dokumentace dostupné a srozumitelné ostatním?*
- q) *Jak posoudím úspěšnost zásahu a jak získám zpětnou vazbu od zainteresovaných osob?*

4.2 Výše uvedený seznam otázek neříká co dělat, pouze napomáhá provést *konzervátora-restaurátora* celým procesem rozhodování. Od *konzervátora-restaurátora* se očekává, že si principy etického rozhodování osvojí a bude je rozvíjet vlastním vzděláváním a v rámci výkonu svého povolání.

4.3 *Konzervátor-restaurátor* doporučuje na základě svých vědomostí externí specialisty a koordinuje postup případného *zásahu*. Veškeré *zásahy* prováděné externími pracovníky na *muzejních sbírkových předmětech* musí být pod dohledem kmenového *konzervátora-restaurátora* a v souladu se zásadami definovanými v tomto dokumentu. Jestliže instituce nemá svého *konzervátora-restaurátora*, může být pro tento případ zastoupen jiným odborným pracovníkem, který dbá na dodržení etických standardů a kvality práce, přičemž zásadním bodem zůstává ochrana dochované *komplexní hodnoty muzejního sbírkového předmětu*.

4.4 Odmítne-li externí pracovník respektovat zásady tohoto dokumentu, nedoporučuje se, aby s ním *muzeum* nadále spolupracovalo při činnostech souvisejících s ochranou *muzejních sbírkových předmětů*.

---

<sup>4</sup> Čtvrtá kapitola vychází z *Victoria & Albert Museum Conservation Department Ethics Checklist* (1994, 2004).

## Vysvětlení pojmů

**autenticita** je ve střeoevropském kontextu jednou ze zásadních kvalit *komplexní hodnoty předmětu kulturního dědictví* odrážející se prostřednictvím jeho hmoty. *Autenticita* spočívá v míře dochování původních znaků vázaných na předmět, které dokumentují skutečnou roli předmětu v minulosti. V jednotlivých kulturních okruzích se však může vnímání *autenticity* významně lišit.

**celistvost – integrita** předmětu je soubor materiálových, technických a estetických hodnot, které spolu historicky souvisejí. Nevztahuje se pouze na stav *předmětu kulturního dědictví* v okamžiku, kdy se začal používat nebo působit, ale součástí integrity předmětu tvoří také stopy související s jeho používáním či poškozením a následné úpravy významné z hlediska historie a života lidské společnosti.

**kolegové** jsou interní i externí *konzervátoři-restaurátoři*, kurátoři a další odborníci, kteří mohou být nápomocni při *zásahu*.

**komplexní hodnota** *předmětu kulturního dědictví* vyjadřuje jeho kvalitu jako nositele souboru všech autentických informací, emocionálních a racionálních, které je možno dnes či v budoucnu identifikovat. Jako taková je hlavním předmětem ochrany u kategorie *muzejních sbírkových předmětů*. Součástí *komplexní hodnoty* je i *výpovědní hodnota* předmětu. Její rozpoznání však závisí na schopnostech *zajímavované osoby*.

**konzervátor-restaurátor** je vzdělaný, kvalifikovaný a zkušený profesionál schopný provádět komplexní *zásahy* na předmětech kulturního dědictví při dodržování zásad Dokumentu o profesi konzervátora-restaurátora AMG.

**konzervace** je zastřešující označení pro *konzervaci preventivní* i *sanační* a pro *restaurování*, zahrnuje veškerou péči o *předměty kulturního dědictví* za účelem zachování jejich *komplexní hodnoty*.

**muzejní sbírkový předmět** je přírodnina nebo lidský výtvar, který je součástí muzejní sbírky a je zapsán v Centrální evidenci sbírek (CES). Muzejní sbírkové předměty jsou součástí kulturního a přírodního dědictví České republiky

**muzeum** je pro účely tohoto dokumentu každá organizace, která spravuje *muzejní sbírkové předměty* zapsané v CESu a je zároveň institucionálním členem AMG.<sup>5</sup>

**preventivní konzervace** je soubor opatření, jejichž cílem je zpomalení poškozování a omezení možných rizik pro *předměty kulturního dědictví* prostřednictvím systému pravidelných kontrol a nepřímých *zásahů*, tj. zejména optimalizací podmínek při uložení, prezentování a manipulaci. Preventivní konzervaci se snižují zmíněná rizika pro celé sbírkové fondy, proto se jedná o hospodárný a efektivní nástroj ochrany sbírek. V rámci rozhodovacího procesu při navrhování *zásahu* nesmí *konzervátor-restaurátor* opomenout všechny nástroje preventivní konzervace. Tato je uskutečňována všemi muzejními pracovníky za přispění *kolegů*, *zajímavovaných osob* i veřejnosti. *Konzervátor-restaurátor* navrhuje opatření preventivní konzervace a dohlíží nad jejím správným dodržováním.

**průzkum** je nedílnou součástí *konzervace*. Cílem průzkumu je identifikace daného *předmětu kulturního dědictví*, včetně prostředí, ve kterém se nachází a zjištění všech dostupných informací o

---

<sup>5</sup> Institucionálním členem AMG může být i muzeum, která nemá zapsány své sbírkové předměty v CESu.

něm, včetně stanovení jeho stavu (např. určení chemického složení, technologie výroby, datace, rozsah a příčiny poškození, přehled předešlých *zásahů*). Na základě vyhodnocení výsledků průzkumu se stanovují vhodné postupy a opatření pro další *zásah*.

**předmět kulturního dědictví** – je pro účely tohoto dokumentu každý movitý a nemovitý výtvar člověka, který je natolik důležitý pro pochopení vývoje lidské společnosti a uchování paměti, že je tento podroben speciální zákonné ochraně a zvláštnímu režimu zacházení, aby zůstal zachován pro budoucí generace. *Muzejní sbírkové předměty* uchovávané v našich muzeích v přírodovědných sbírkách řadíme pro zjednodušení terminologie tohoto dokumentu také do této kategorie, protože se do sbírek dostaly zásahem člověka. V jiném kontextu mohou být ale tyto předměty chápány jako součást přírodního dědictví.

**restaurování** je činnost, která interpretuje *celistvost-integritu předmětu kulturního dědictví* na určitém známém stupni jeho historického vývoje. Hlavním důvodem je dosažení srozumitelnosti předmětu. V určité míře tak dochází k obnově dřívější estetické, technické, hudební aj. funkčnosti-účinnosti předmětu. *Restaurování* zahrnuje nejen doplňování chybějících či silně poškozených prvků, ale také odstranění těch prvků, které srozumitelnost nebo funkčnost-účinnost předmětu omezují.

**sanační konzervace** spočívá v ochraně hmoty a konstrukce *předmětu kulturního dědictví* pomocí systému přímých *zásahů* stabilizujících jeho fyzický stav. Při práci musí být upřednostňovány technologie, které minimálně narušují *komplexní hodnotu* předmětu.

**výpovědní hodnota** – je část *komplexní hodnoty předmětu kulturního dědictví*, která je v současnosti identifikovatelná.

**zainteresované osoby** jsou všichni, kdo mají odůvodněný zájem o *předmět kulturního dědictví*, o informace týkající se *zásahu* a o závěry z něj plynoucí.

**zásah** je pojmem, pod který lze zahrnout všechna opatření prováděná při konzervaci *předmětů kulturního dědictví*. Patří sem *preventivní, sanační konzervace* a *restaurování*. Legitimním *zásahem* je i naprostá rezignace na jakoukoliv činnost s předmětem za předpokladu, že by mu tento zásah neprospěl.

#### Použité zdroje:

- [1] *AIC Code of Ethics and Guidelines for Practice (1994)*- [www.aic.stanford.edu](http://www.aic.stanford.edu)
- [2] *E.C.C.O. Professional Guidelines I – The Profession (2002)*. - [www.encore-edu.org](http://www.encore-edu.org)
- [3] *E.C.C.O. Professional Guidelines II – Code of Ethics (2003)*. - [www.encore-edu.org](http://www.encore-edu.org)
- [4] *E.C.C.O. Professional Guidelines III – Basic Requirements for Education in Conservation-Restoration (2004)*. - [www.encore-edu.org](http://www.encore-edu.org)
- [5] *ICOM Code of Ethics for Museums (2004)* - <http://icom.museum.org>
- [6] *ICOM-CC Resolution on Terminology for Conservation submitted to the ICOM-CC membership on the occasion of the XVth Triennial Conference, New Delhi, 22-26 September 2008*. –[www. cz/museums.cz/amg/UserFiles/File/komise/kkrp/icom-cc-terminology-rev23.pdf](http://www.museums.cz/amg/UserFiles/File/komise/kkrp/icom-cc-terminology-rev23.pdf)
- [7] *The Nara Document on Authenticity (1994)* - [www.international.icomos.org/charters/nara\\_e.htm](http://www.international.icomos.org/charters/nara_e.htm)
- [8] *Návrh evropské strategie preventivní konzervace (2000)* viz STŘEŠŤÍKOVÁ, Markéta; ŠIMČÍK, Antonín: *Dokument z Vantaa – evropská politika preventivní konzervace*. In Sborník z konzervátorského a restaurátorského semináře. Brno 2003, s. 49 – 54.

- [9] **Profesní kodex konzervátora-restaurátora ICOM-CC (1986)** viz HOLMAN, Pavel; TLACHOVÁ, Kateřina: **Konzervátor-restaurátor: profesní kodex**. In Konzervace a restaurování kulturního dědictví z pohledu mezinárodní etiky, Metodický list. Brno 1995, s. 73 – 76. - [www.fpf.slu.cz/~sim20uh/](http://www.fpf.slu.cz/~sim20uh/)
- [10] **Sbírka zákonů ČR. Ročník 2000. Zákon č. 122/2000 Sb. „O ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů“**, Praha 2001, s. 1686 – 1691.
- [11] **Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/36/ES ze dne 7. září 2005 o uznávání odborných kvalifikací (2005)**. – [uok.msmt.cz/uok\\_doc/cz/Smernice\\_2005-36-ES.pdf](http://uok.msmt.cz/uok_doc/cz/Smernice_2005-36-ES.pdf)[12]
- Victoria & Albert Museum Conservation Department Ethics Checklist (1994, 2004)**. - [www.vam.ac.uk/res\\_cons/conservation/advice/policies/](http://www.vam.ac.uk/res_cons/conservation/advice/policies/)
- [13] **Victoria and Albert Museum Conservation Department Ethics Checklist Background Document (2004)**. - [www.vam.ac.uk/res\\_cons/conservation/advice/policies/](http://www.vam.ac.uk/res_cons/conservation/advice/policies/)
- [14] WAIDACHER, Friedrich: **Průručka všeobecnej muzeológie**. Bratislava 1999.